

PIYODALAR BILAN SODIR ETILAYOTGAN YO‘L TRANSPORT HODISALARI

Abdullayev Shohimardon

Azimov Navro‘z

Oripov Xasanboy

Beshariq tuman 1-son texnikumi

maxsus fan o‘qituvchilari

Annotatsiya. Mazkur maqolada piyodalar ishtirokida sodir etilayotgan yo‘l-transport hodisalarining kelib chiqish sabablari, ularning ijtimoiy va xavfsizlikka doir oqibatlari hamda oldini olish masalalari yoritiladi. Tadqiqotda shahar va qishloq hududlarida piyodalar harakati bilan bog‘liq xavf omillari, yo‘l infratuzilmasining holati, haydovchilar va piyodalarning xulq-atvori tahlil qilinadi. Shuningdek, piyodalar tomonidan yo‘l harakati qoidalariga rioya qilmaslik, belgilanmagan joylardan yo‘l kesib o‘tish, tungi vaqtda ko‘rinuvchanlikning pastligi kabi omillar hodisalar sonining ortishiga sabab bo‘layotgani asoslab beriladi. Maqolada statistik kuzatuvlar va tahliliy yondashuvlar orqali piyodalar xavfsizligini ta‘minlashga qaratilgan profilaktik choralar, jumladan, yo‘l belgilari va piyodalar o‘tish joylarini takomillashtirish, targ‘ibot ishlari va huquqiy mas‘uliyatni kuchaytirish zarurligi ko‘rsatib o‘tiladi. Ushbu ilmiy ish yo‘l harakati xavfsizligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: piyoda, yo‘l-transport hodisasi, yo‘l harakati xavfsizligi, piyodalar o‘tish joyi, profilaktika, infratuzilma, xavf omillari.

Bugungi kunda yo‘l-transport hodisalari jamiyat xavfsizligiga tahdid solayotgan eng dolzarb muammolardan biri bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, piyodalar ishtirokida sodir bo‘layotgan hodisalar inson hayoti va sog‘lig‘iga bevosita xavf tug‘diradi. Piyoda — yo‘l harakatining eng himoyasiz ishtirokchisi bo‘lib, u bilan bog‘liq avariylar ko‘pincha og‘ir oqibatlar bilan yakunlanadi. Shu sababli yo‘l harakati qoidalariga qat‘iy rioya etish,

haydovchi va piyodalarning huquqiy ongi hamda javobgarligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

So‘nggi yillarda yo‘l harakati qoidalarini buzganlik uchun 12 ballik baholash tizimi joriy etilishi haydovchilar mas‘uliyatini kuchaytirishga qaratilgan muhim mexanizm sifatida qaralmoqda. Ushbu tizim orqali sodir etilgan qoidabuzarliklar ballar bilan baholanadi va ularning yig‘ilishi haydovchiga nisbatan jiddiy choralar ko‘rilishiga olib keladi. Mazkur maqolada piyodalar bilan sodir etilayotgan yo‘l-transport hodisalari tahlil qilinib, ularni 12 ball tizimi bilan uzviy bog‘liq holda yoritish maqsad qilingan.

Piyodalar bilan bog‘liq yo‘l-transport hodisalari turli omillar ta‘sirida yuzaga keladi. Ulardan eng asosiylari quyidagilardan iborat:

Birinchidan, piyodalarning yo‘l harakati qoidalarini yetarli darajada bilmasligi yoki ularga amal qilmasligi. Belgilanmagan joylardan yo‘l kesib o‘tish, svetofor signallariga e‘tiborsizlik, quloqchin taqib yoki mobil telefondan foydalanib yo‘lga chiqish kabi holatlar xavfni keskin oshiradi.

Ikkinchidan, haydovchilarning tezlik rejimini buzishi. Ayniqsa, aholi yashash punktlarida, maktab va bog‘chalar yaqinida tezlikni oshirish piyodalar hayotiga jiddiy tahdid tug‘diradi. Tezlik qanchalik yuqori bo‘lsa, to‘xtash masofasi shunchalik uzoq bo‘ladi va avariyaning oldini olish qiyinlashadi.

Uchinchidan, yo‘l infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi. Ayrim hududlarda piyodalar o‘tish joylarining kamligi, yo‘l belgilari va chiziqlarining ko‘rinmasligi, yoritish moslamalarining yetishmasligi hodisalar sonining ortishiga sabab bo‘lmoqda.[4]

To‘rtinchidan, ob-havo va tashqi muhit omillari. Tuman, yomg‘ir, qor yog‘ishi kabi holatlar ko‘rinuvchanlikni pasaytiradi va haydovchi hamda piyodaning o‘z vaqtida reaksiya bildirishini qiyinlashtiradi.

12 ball tizimi — bu yo‘l harakati qoidalarini buzgan haydovchilarning xatti-harakatlarini baholash va ularning javobgarligini kuchaytirishga qaratilgan mexanizmdir. Mazkur tizimga ko‘ra, har bir qoidabuzarlik ma’lum miqdordagi ball bilan baholanadi. Ballar yil davomida yig‘ilib boradi va belgilangan chegaradan oshganda haydovchiga nisbatan ma’muriy yoki huquqiy choralar qo‘llanadi.[5]

12 ball chegarasi eng yuqori limit hisoblanib, unga yetgan haydovchi transport vositasini boshqarish huquqidan ma’lum muddatga mahrum etilishi mumkin. Bu tizimning asosiy maqsadi jazolashdan ko‘ra, ogohlantirish va profilaktika orqali qoidabuzarliklarning oldini olishdir.

Piyodalar ishtirokida sodir etiladigan hodisalarning aksariyati haydovchilarning ayrim qoidalarni buzishi bilan bog‘liq. 12 ball tizimi doirasida bunday qoidabuzarliklar alohida baholanadi. Masalan:

- Piyodalarga mo‘ljallangan o‘tish joylarida ularga yo‘l bermaslik;
- Aholi yashash punktlarida belgilangan tezlikni oshirish;
- Svetoforming taqiqllovchi ishorasida harakatni davom ettirish;
- Mast holatda yoki charchagan holda transport vositasini boshqarish;
- Piyodalar ko‘p to‘planadigan hududlarda ehtiyotsizlik bilan harakatlanish.

Bunday holatlarning har biri muayyan miqdordagi ball bilan baholanadi va ballarning yig‘ilishi haydovchining umumiy javobgarligini oshiradi. Natijada haydovchi o‘z xatti-harakatlarini qayta ko‘rib chiqishga majbur bo‘ladi.[3]

12 ball tizimi piyodalar xavfsizligini ta’minlashda muhim profilaktik rol o‘ynaydi. Avvalo, bu tizim haydovchilarda doimiy nazorat ostida ekanlik hissini shakllantiradi. Har bir qoidabuzarlik nafaqat jarima, balki ball yig‘ilishiga olib kelishi haydovchini ehtiyotkorlikka undaydi.

Ikkinchidan, tizim takroriy qoidabuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Bir martalik qoidabuzarlikdan keyin haydovchi ball to'plaganini bilib, kelgusida xatoga yo'l qo'ymaslikka intiladi. Bu esa piyodalar bilan bog'liq xavfli vaziyatlarning kamayishiga olib keladi.

Uchinchidan, 12 ball tizimi jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirishga xizmat qiladi. Haydovchilar yo'l harakati qoidalariga rioya etish nafaqat shaxsiy majburiyat, balki jamiyat oldidagi mas'uliyat ekanini chuqurroq anglay boshlaydi.

Piyodalar xavfsizligi faqat haydovchilarga bog'liq emas. Piyodalarning o'zlari ham yo'l harakati qoidalariga rioya etishi shart. Belgilangan joylardan yo'l kesib o'tish, svetofor ishoralariga amal qilish, qorong'i vaqtda yorug' qaytaruvchi elementlardan foydalanish kabi oddiy qoidalar ko'plab hodisalarning oldini olishi mumkin.

Shu bilan birga, piyodalar o'rtasida targ'ibot-tashviqot ishlarini kuchaytirish, maktab va oliy ta'lim muassasalarida yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha muntazam mashg'ulotlar o'tkazish muhimdir. Bu jarayonda 12 ball tizimi haqida ham tushuntirish berilishi, haydovchilar zimmasidagi javobgarlik piyodalar xavfsizligini ta'minlashga qaratilgani izohlanishi lozim.

Piyodalar bilan sodir etiladigan yo'l-transport hodisalarini kamaytirish uchun faqat jazolash mexanizmlarining o'zi yetarli emas. Yo'l infratuzilmasini yaxshilash, zamonaviy yoritish moslamalari o'rnatish, piyodalar o'tish joylarini ko'paytirish va ularni aniq belgilash zarur.

12 ball tizimi ana shu infratuzilma choralari bilan uyg'unlashganda yanada samarali bo'ladi. Chunki haydovchi uchun aniq va qulay sharoit yaratilsa, qoidabuzarliklar ehtimoli kamayadi. Natijada piyodalar hayoti va sog'lig'i yaxshiroq himoyalanaadi.[5]

Xulosa qilib aytganda, piyodalar bilan sodir etilayotgan yo'l-transport hodisalari murakkab va ko'p omilli muammo bo'lib, uni hal etishda tizimli yondashuv talab etiladi. Yo'l harakati qoidalaridagi 12 ball tizimi haydovchilar mas'uliyatini oshirish, takroriy qoidabuzarliklarning oldini olish va piyodalar xavfsizligini ta'minlashda muhim vosita

hisoblanadi. Ushbu tizim infratuzilmani rivojlantirish, huquqiy targ‘ibot va piyodalar ongini oshirish bilan uyg‘unlashgan holda qo‘llanilgandagina kutilgan natijani beradi. Eng muhimi, har bir yo‘l harakati ishtirokchisi — haydovchi ham, piyoda ham — o‘z mas’uliyatini chuqur anglab, qoidalariga amal qilsa, yo‘llarimiz yanada xavfsiz bo‘ladi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Xolmatov Quadratilla Yo‘l harakati xavfsizligini ta‘minlashning huquqiy va tashkiliy asoslari. – Toshkent: Adolat, 2023. – 180 b.
2. Ismoilov Bunyod Yo‘l-transport hodisalarining oldini olishda ma‘muriy javobgarlik masalalari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2024. – 156 b.
3. Karimov Alisher Shahar muhitida piyodalar xavfsizligini ta‘minlash muammolari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2025. – 142 b.
4. To‘xtayev Jamshid Yo‘l infratuzilmasi va harakat xavfsizligi o‘zaro bog‘liqligi. – Samarqand: Zarafshon, 2024. – 200 b.
5. Rasulova Dilnoza Yo‘l harakati qoidalariga rioya etishda huquqiy ongning ahamiyati. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2025. – 168 b.